

فصلنامه علمی تخصصی فقه و حقوق معاصر

سال یازدهم - شماره ۳۱ - بهار ۱۴۰۴ - ص ۱۵۵-۱۶۷

بررسی ابعاد حقوقی مالکیت معنوی در فضای مجازی

محمدرضا یوسفی^۱

فاطمه روزخوش^۲

چکیده :

فضای مجازی به عنوان یک دنیای الکترونیکی پیشرفته با گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات به سرعت در حال توسعه است. در فضای مجازی انتشار آثاری که متعلق به دیگران است بسیار محدود شده است که این امر باعث ایجاد مشکلاتی از جمله مباحثی مربوط به مالکیت معنوی شده است. حمایت از حقوق خالقان اثرها و جلوگیری از سوء استفاده از آثار در فضای مجازی به عنوان یکی از چالش های اساسی در این فضا مطرح شده است. در طی پژوهشی که انجام شد این موضوع را بررسی کردیم که هر شخصی مالک اثر خود است و تنها در صورتی افراد میتوانند اثرهای خالق استفاده کنند که خالق اثر رضایت کافی را داشته باشد و بخواهد از این طریق منبع درآمدی داشته باشد. همچنین در جهت ارتقا حقوق مالکیت معنوی می توان قوانینی را برای به روز شدن و حمایت از آن ایجاد کرد. حمایت از مالکیت معنوی همچنین باعث شده تا کشورها بیش از پیش به این فکر باشند که قوانینی مهم تری را ایجاد کنند تا مالکین معنوی تشویق به ابتکار و خلاقیت و ارتقاء فرهنگ و هنر شوند.

واژگان کلیدی: ابعاد حقوقی؛ مالکیت معنوی؛ فضای مجازی

^۱ - دانشیار، گروه حقوق، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

^۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد گروه حقوق، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

مقدمه:

ایده های خلاقانه انسان اگرچه نامشهود است اما بایدارزش ان برای خالق اثر و ایده حفظ شود و از تعرض درامان بماند که این مسئله انسان را به بحث مالکیت در این زمینه رهنمون نمود (ادسوموان ۱: ۲۰۱۹).

البته تا چند قرن پیش مالکیت تنها نسبت به اشیاء مادی متصور بود اما به موازات توسعه جوامع و پیشرفت علمی و فرهنگی ان بعضی از مظاهر غیر مادی من جمله احقاق حقوق افراد نسبت به ادعای طلب ان ها و موارد مختلفی از بهره وری از اموال غیر مادی نیز جزئی از نوعی مال شناخته می شوند که از مواردی که میتوان به ان اشاره نمود حق مولف و حق کپی رایت است .

حق مولف و کپی رایت به مجموعه ای از حقوق قانونی اطلاق می شود که به پدید آورندگان آثار ادبی هنری و علمی اجازه می دهد تا از خلاقیت های خود بهره برداری کنند و از سوء استفاده دیگران جلوگیری نمایند. این حقوق به طور خاص به پدید آورنده اثر امکان میدهد که از منافع مادی و معنوی حاصل از آثار خود بهره مند شود.

کپی رایت یا حق مولف به معنای حق انحصاری و شخصی است که پدید آورنده برای تولید توزیع و نمایش اثر خود داراست. این حقی که پدید آورنده داراست برای اولین بار در کنوانسیون برن مطرح شد و هدف از ان حمایت از حقوق مادی پدید آورندگان است در حقیقت کپی رایت به پدید آورنده این امکان را می دهد که تصمیم بگیرد تحت چه شروطی اثری که متعلق به ان است منتشر شود و بوسیله ان درآمدزایی کند. حقوق مالکیت معنوی در معنای وسیع کلمه عبارت است از: ((حقوق ناشی از افرینش ها و خلاقیت های فکری در زمینه علمی هنری صنعتی و ادبی)). این حقوق به دو گروه حقوق مالکیت صنعتی و حقوق مالکیت ادبی و هنری تقسیم می شود. حقوق مالکیت ادبی و هنری تمامی آثار پدید آورندگان را در بر میگیرد. حق مولف را با اسامی دیگری همچون حقوق نسخه برداری ، کپی رایت ، حق طبع حق نشر و...

میشناسند ولی همه آنها در معنی به یک مورد اشاره دارند که تفاوت عقاید بر روی معنای لغوی آن سبب وجود اسامی مختلف شده است. در این بین یکی از مشکلات تولیدکنندگان آثار ادبی، علمی، هنری و فرهنگی در کشور عدم رعایت اخلاق و قوانین مربوط به حمایت از حق مولف است که برای سال‌های متمادی در بسیاری از کشورها رعایت می‌شود. پیشرفت بشر بستگی به حفظ ظرفیت اودر خلق و ابداع کارهای جدید در حوزه‌های فرهنگ و فناوری دارد. حمایت از مالکیت فکری سبب رشد اقتصادی کارافرینی بهبود کیفیت زندگی و بهره‌مندی از آن می‌گردد. همچنین حمایت قانونی از آثار جدید سبب تشویق تعهد برای تخصیص منابع برای نوآوری‌های بعدی می‌گردد (عباسی و همکاران ۱۳۹۴: ۱۳).

حفظ حقوق مالکیت نه تنها به دلیل ارزش‌های اقتصادی بلکه به دلیل نقش آن در شکوفایی فرهنگی و اجتماعی افراد نیز اهمیت دارد. در این راستا مطالعات متعددی درباره چگونگی ارتباط بین مالکیت و حقوق انسانی صورت گرفته که نشان‌دهنده نیاز به حمایت از این حقوق به منظور ارتقاء کیفیت زندگی و افزایش رفاه اجتماعی است.

در کشور ما ساز و کار قانونی جهت اجرای مسئله حقوق مالکیت فکری وجود دارد، اما باید توجه داشت که در حال حاضر به دلیل نپیوستن به کنوانسیون برن ارتباط کشور با سطح بین‌المللی گسسته است (عباسی و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۲). لذا به نظر می‌رسد توجه به حقوق مولف برای ایجاد ارتباط و مبادلات فرهنگی اقتصادی و... کشور در عرصه جهانی ضروری است.

از طرفی دیگر فناوری‌ها و تکنولوژی‌های پیشرفته از قبیل رسانه‌هایی که امروزه بیشتر در دسترس عموم قرار دارد این امکانات را به آنها می‌دهد که آثار ادبی و هنری پدیدآورندگان را تحریف کنند.

همانطور که گفته شده است این موارد باعث می شود که فضای مجازی هر دو مولفه حق های اقتصادی

و معنوی پدید آورندگان اثر یا دارندگان کپی را تهدید می نماید. (حبیبی مجنده، ۱۳۹۵: ۱۱)

اصولا کاربران اینترنتی فاقد هویت مشخصی هستند و در بسیاری از موارد با هویت مجهول و یا مجهول

وارد ارتباطات الکترونیکی و اطلاعات می گردند و به همین دلیل است که بحث نقض حقوق مالکیت

فکری در رسانه های مجازی مسئولیت واسطه های ارتباطاتی بیشتر مورد توجه و مطرح است.

حقوق مالکیت معنوی و انواع آن

به طور کلی میتوان گفت که پس از ثبت حقوق انحصاری برای مالک یا مالکین اثر در نظر گرفته می شود

که اینها در دو دسته قابل بررسی هستند مزایا و حقوق مالکیت معنوی فقط در صورتی شامل دسته ای

از خدمات می شود که آنها به ثبت رسیده باشند. مقرر است که در انتهای مهلت مقرر قانونی باید اقدامات لازم

به جهت حفظ حقوق و بهره مندی از آن صورت گیرد.

حقوق مالکیت فکری اعم از حقوق مادی و معنوی میباشد که به شرح زیر است :

۱- حقوق مادی

در حالی که مالکیت معنوی یک اثر متعلق به شخصی باشد در برابر تمامی فعالیت هایی که در خصوص آن

صورت میگیرد دارای حقوقی است منظور از این فعالیت ها عواملی همچون فروش _ تکثیر _ عقد قرارداد

و مواردی را از این قبیل شامل می شود که به مالک یا مالکین آن تعلق دارند و به آن حقوق مادی گفته می

شود این حقی که از آن صحبت شد به طور کامل در اختیار صاحب اثر است و هیچ شخصی نمی تواند از آن

استفاده کند مگر اینکه این حق را به واسطه انتقال به شخص دیگری واگذار کند لازم به ذکر است حقوق

مادی شامل حق بهره‌وری اقتصادی از اثر است این حقوق قابل انتقال هستند و پدیدآورنده می‌تواند آن‌ها را به دیگران منتقل کند برای مثال نویسنده یک کتاب می‌تواند حق نشر آن را به ناشر بفروشد.

۲- حقوق معنوی

حقوق معنوی که به آن مالکیت معنوی نیز گفته می‌شود به پدیدآورنده این حق را می‌دهد که از اثر فکری خود محافظت کند که به آن‌ها اجازه بهره‌برداری بدهد یا مانع از انجام سوءاستفاده از آن شود این مواردی که ذکر شد در دسته‌هایی از حقوق مالک اثر است که در موارد زیر می‌توان نام برد :

حق انتساب اثر: پدیدآورنده به عنوان خالق اثر این حق را داراست که از نام خود در اثر استفاده کند و اجازه ندهد کسی از آن سوءاستفاده کند .

حق حفظ تمامیت اثر: پدیدآورنده می‌تواند از هرگونه تحریف یا تغییر در اثر خود جلوگیری کند.

حق عدم انتشار: پدیدآورنده به عنوان خالق اثر می‌تواند تعیین کند که اثرش منتشر شود یا خیر.

ابعاد حقوقی مالکیت معنوی در فضای مجازی

۱. کپی رایت

۲. کنوانسیون‌ها و توافق‌نامه‌های بین‌المللی

کپی رایت شاخه‌ای از حقوق مالکیت ادبی و هنری از زیرمجموعه مالکیت فکری است. مالکیت فکری از حقوقی است که در پی ایجاد یک ابزار جدید یا یک نوآوری و ابتکار منحصر به فرد مبتنی بر استفاده کامل از جنبه‌های مادی و غیرمادی آن برای یک دوره زمانی به صاحب آن اندیشه تعلق می‌گیرد . (صالحی، ۱۳۸۶: ۴۲، ۴۰)

کپی رایت در حقیقت نوعی حفاظت قانونی از آثار چاپ نشده و چاپ شده ادبی علمی و هنری است این

اثار به هر صورتی که عرضه شده باشند در حالی که دارای ماهیتی قابل درک باشند در واقع شنیده یا لمس شوند شامل این حمایت می شوند^۳

برخلاف تصور عموم قانون کپی رایت در شبکه های اجتماعی نیز کاربرد دارد هرچند که غالب مردم اینگونه تصور میکنند که میتوانند در فضاهای مجازی هر موضوع و مطلبی را کپی کنند و مشکلی هم ایجاد نمی شود و کمتر کسی به قانون کپی رایت در مورد رسانه های اجتماعی و محتواهای آن ها فکر میکنند. ولی در حقیقت رسانه هایی مانند توئیتر_ اینستاگرام_ فیسبوک_ پیترست از حقوق مالکیت معنوی افراد در این شبکه ها حمایت میکنند.

اهمیت کپی رایت در نظام حقوقی ایران

کپی رایت امروزه در نظام حقوقی ایران چندین سال است که مورد توجه و بررسی قرار گرفته است و قابل توجه بسیاری از فعالان در این زمینه است به طوری که قوانینی برای آن در نظر گرفته از جمله آنها: مواد ۲۳ تا ۲۹ قانون حمایت از حقوق مولفان مصنفان و هنرمندان_ قانون نحوه مجازات اشخاص فعال در امور سمعی و بصری غیر مجاز مصوب ۱۳۸۶_ قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای لازم به ذکر است که در قانون ایران لایحه ای تحت عنوان لایحه حمایت از حقوق ادبی و هنری تدوین شده است که به صورت واحد و یکپارچه تحت عنوان نقض حقوق مالکیت ادبی و هنری صحبت کرده است اما این لایحه هنوز به تصویب نرسیده است. (دادیاران سروش: ۱۳۸۰)

قوانین مرتبط با مالکیت معنوی در ایران

حقوق مالکیت معنوی در ارتباطات فرهنگی و اجتماعی امروز ایران با رویکردی به سازمان تجارت جهانی (ماهرخ مقدم)^۴

در ادامه موادی از قانون حمایت حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان را که به آن اشاره کردیم بیان میکنیم :

طبق ماده ۲۳ قانون: اگر شخصی قسمتی از یک اثر یا کل اثر که متعلق به شخص دیگر و مورد حمایت قانون است را به نام خود یا شخص دیگری پخش کند یا حتی به اسم پدیدآورنده و بدون اجازه او پخش یا عرضه کند به شش ماه تا سه سال حبس تادیبی محکوم می شود .

طبق ماده ۲۴ این قانون: هر کس ترجمه شخص دیگری را بدون اجازه به نام خود یا شخص دیگری چاپ و نشر کند به سه ماه تا یک سال حبس تادیبی محکوم خواهد شد.

طبق ماده ۲۸ قانون: اگر شخص حقوقی مثلاً یک شرکت کپی رایت را رعایت نکند علاوه بر تعقیب جزایی خسارت شاکی خصوصی از اموال شخص حقوقی جبران خواهد شد.^۴

از بررسی این مواد به خوبی متوجه شدیم که قانون کپی رایت از اهمیت بسیاری برخوردار است منظور از اهمیت این است که برای یک اثر و خلاقیت پدیدآورنده آن وزمانی که صرف خلق آن گذاشته است احترام و ارزش قائل شویم.

۲. کنوانسیون ها و توافق نامه های بین المللی

۱_ کنوانسیون برن

کنوانسیون برن به حمایت از حقوق ادبی و هنری در سال ۱۸۸۶ در برن_ سوئیس تصویب شد این

کنوانسیون حقوقی مانند حق تکثیر_ ترجمه و اقتباس را برای نویسندگان و هنرمندان تضمین می کند.

این کنوانسیون که بین کشورهای امضاکننده آن که در متن معاهده به عنوان کشورهای عضو اتحادیه

شناخته شده اند ملزم میکند که آثار پدیدآورندگان سایر کشورهای امضاکننده را همچون آثار پدیدآورندگان

قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان (۱۳۴۸)^۴

تبعه خود مورد حمایت کپی رایت قرار دهد. این پدیدآورنده کسی است که دارای تابعیت یکی از کشورها عضو می باشد و اگر چنین تابعیتی را دارانیست اثر خود را برای نخستین بار در یکی از کشورهای عضو اتحادیه منتشر می کند یا اقامتگاه وی در یکی از کشورهای عضو اتحادیه است. به عنوان مثال قانون کپی رایت فرانسه در مورد اثری که حمایت کپی رایت برای آن از دادگاه های فرانسه درخواست می شود بدون توجه به اینکه آن اثر ابتدائاً در کجا پدید آمده است مادام که پدیدآورنده اثر تبعه یا مقیم یکی از کشورهای عضو است لازم الجرا است .

علاوه بر ایجاد یک نظام رفتار مشابه که کپی رایت را در میان کشورهای امضاکننده بین المللی ساخت این کنوانسیون همچنین اعضا خود را ملزم می دارد که حداقل استانداردهایی را در قوانین کپی رایت خود وارد سازند. این استانداردها در مواد ۱ تا ۲۰ کنوانسیون برن مقرر شده است.

مطابق با کنوانسیون برن حمایت کپی رایت باید خود به خود فراهم آید و هیچ لزومی به ثبت رسمی آثار در کشورهای دیگر برای به برقراری این حمایت نیست. البته در مورد ایالت متحده آمریکا می توان این نکته را بیان کرد که هنگامی که این کشور در سال ۱۹۸۸ به معاهده پیوست _ قوانین خود را راجع به خسارت قانونی و هزینه وکیل دادگستری که تنها در صورت ثبت رسمی کپی رایت اثر ممکن بود مطالبه شود و مورد رای قرار گیرد _ تغییر داد.

قرارداد برن مقرر می دارد که کلیه آثار به غیر از آثار عکاسی و فعالیت های سینمایی از مدت حمایت حداقل ۵۰ سال بعد از مرگ پدیدآورنده برخوردار است _ البته کشورهای امضاکننده امکان این را دارند که مدت های حمایت طولانی تری را به موجب قوانین ملی خود مقرر دارند. فعالیتی که به عنوان مثال اتحادیه اروپا

بامصوبه هدایتی سال ۱۹۹۳ خودتحت عنوان (مصوبه در خصوص هماهنگ سازی مدت زمان حمایت کپی رایت) صورت داد.

اگرچه در کنوانسیون برن مقرر شده که قانون کپی رایت کشوری لازم الاجرا است که حمایت از اثر دران مورد درخواست است _ لیکن ماده ۷ بند ۸ این معاهده مقرر می دارد: (مگردر صورتی که قانون ملی ان کشور خلاف این را مقرر می دارد مدت حمایت از یک اثر دران کشور نباید از مدت حمایت از ان در کشور خواستگاه طولانی تر باشد). این قاعده به نام قاعده مدت کوتاه تر شناخته می شود و برخی کشورها انرا پذیرفته اند.^۵

۲_ کشورهای عضو

از ۱۸۸۷ میلادی تاکنون ۱۶۵ کشور به عضویت این کنوانسیون درآمده اند ولی کشورهای اوگاندا_ ایران برونودی_ پاپواگینه نو_ بالاو_ تووالو_ تیمور شرقی_ جزایر سلیمان _ جزایر مارشال _ سائوتومه _ سن مارینو _ سومالی _ سیرالئون _ سیشل _ عراق _ کامبوج _ مالدیو _ موزامبیک _ میانمار _ ووانواتو هنوز به عضویت درنیامده اند.

۳_ کنوانسیون پاریس

کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی در سال ۱۸۸۳ در شهر پاریس منعقد شده و طی تجدیدنظر ها و اصلاحاتی که صورت گرفته تکمیل گردید. در سال ۲۰۰۶ تعداد ۱۷۷ کشور عضو این کنوانسیون بودند. همه دولتها اعم از اینکه عضو سازمان جهانی مالکیت فکری باشند یا نباشند میتوانند عضو کنوانسیون مزبور

باشند که اینک ایران پیش از الحاق به سازمان جهانی مالکیت فکری از سال ۱۳۳۷ به این کنوانسیون ملحق گردیده بود. کنوانسیون پاریس ناظر بر مالکیت صنعتی در مفهوم وسیع آن است و به عنوان سندی پایه در این زمینه_ موضوعاتی از جمله اختراعات_ علامت تجاری_ طرح های صنعتی_ مدل های اشیاء مصرفی و جلوگیری از رقابت غیر منصفانه را در بر می گیرد.

در خصوص اختراعات_ کنوانسیون پاریس به مخترعان اجازه می دهد اختراعی را که در یک کشور عضو ثبت کرده اند_ در کشورهای دیگر نیز ثبت کنند و از تاریخ اظهارنامه در کشور مبدا_ مورد حمایت قرار گیرند. به تاریخ ثبت اظهارنامه در کشور مبدا تاریخ حق تقدم می گویند و مخترع از این تاریخ ۱۲ ماه زمان دارد تا اظهارنامه را در کشورهای هدف ثبت کند.

۴_ معاهده بین المللی ثبت اختراع

یک معاهده برای ثبت اختراع بین المللی است که سیستمی را برای تسلیم اظهارنامه های بین المللی اختراع در اختیار متقاضیان قرار می دهد و به آنها اجازه می دهد که بر اساس یک اظهارنامه بین المللی واحد برای کسب گواهی ثبت اختراع در کشورهای مختلف اقدام نماید.

۵_ موافقتنامه تریپس

موافقتنامه تریپس به همراه کنفرانس استکهلم ۱۹۶۸ که متضمن تعدیل هایی در کنوانسیون های برن و پاریس بود و منتهی به تشکیل سازمان جهانی مالکیت فکری شد که بی شک مقاطع تکامل حقوق مالکیت فکری در سده بیستم به شمار می آید.

درواقع گستره موافقت نامه تریپس از هرتوافق نامه بین المللی پیش از خود گسترده تراست. چراکه نه تنها زمینه هایی که پیش از آن تنها به نفع جزئی بوسیله توافق نامه های بین المللی مورد حمایت قرار گرفته بود را مورد توجه کامل قرارداد بلکه جان تازه ای به معاهداتی بخشید که کارایی خود را از دست داده بودند. علاوه بر این برای نخستین بار حقوقی را مورد حمایت قرارداد که از هیچ حمایت چند جانبه ای برخوردار نبودند.

از این گذشته و شاید بتوان گفت مهمترین راز همه اینکه موافقت نامه تریپس قواعد مفصلی را به یکی از دشوارترین و برای صاحبان حق_خطرترین جنبه های حقوق مالکیت فکری (ینی اجرای این حقوق) اختصاص داد. (دکتر میراحمدی: ۳: ۱۴۰۰)

۶_ کنوانسیون رم

کنوانسیون رم در سال ۱۹۶۱ به منظور حمایت از حقوق تولیدکنندگان و اجراکنندگان آثار صوتی و سازمان های پخش رادیویی به تصویب رسید. این کنوانسیون یکی از مهمترین توافقات بین المللی در زمینه مالکیت معنوی است و هدف آن ایجاد یک چارچوب قانونی برای حفاظت از حقوق مرتبط با اجراها و تولیدات صوتی می باشد. کشورهایی که می خواهند به این کنوانسیون بپیوندند باید قبلاً به کنوانسیون برن پیوسته باشند. این شرایط به منظور ایجاد یک نظام حمایتی هماهنگ در زمینه حقوق مالکیت فکری است. (داریوش شعبان: ۳: ۱۳۹۸)

اهداف و محتوای این کنوانسیون به شرح ذیل است:

حمایت از حقوق اجراکنندگان: کنوانسیون رم به هنرمندان و اجراکنندگان این امکان را می دهد که از حقوق خود در برابر استفاده غیرمجاز از آثارشان محافظت کنند.

حمایت از تولیدکنندگان اثر صوتی: این کنوانسیون همچنین شامل حمایت از تولیدکنندگانی است که اثر صوتی را ضبط و منتشر می کنند.

حمایت از سازمان های پخش: سازمان های پخش رادیویی و تلویزیونی نیز تحت پوشش این کنوانسیون قرار دارند و می توانند از حقوق خود در برابر استفاده غیرمجاز از برنامه ها و محتوای ایشان دفاع کنند.

نتیجه گیری:

در راستای بررسی های انجام شده مشخص گردید که بحث مربوط به مالکیت معنوی و پذیرش آن توسط کشورهای دیگر موضوعی است که نیاز به عمل بیشتری دارد تا بین عموم مردم و همچنین کشورهایی که هنوز آن را نپذیرفته و مخافت هایی در این خصوص دارند رایج شود.

البته امروزه با گسترش تکنولوژی و رسانه ها این امر بسیار رایج و معمول شده است تا کسی نسبت به اثرات یک خالق نویسنده یا شعرمؤلفه های آن را رعایت کند و از صاحب اثر کسب اجازه نماید .

والبته نکته دیگری که در این موضوع باید به آن اشاره کرد مسئله به روز شدن قوانین و ضعف در عدم

شفافیت قانون است زیرا قوانینی که در این حوزه وجود دارد ابهامات فراوانی را برخوردار است و نقاط ضعف بسیاری هم دارد.

منابع:

- ۱ سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو)، ۲۰۰۹.
- ۲ قانون حمایت حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان: ۱۳۴۸
- ۳ قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی، ۱۳۵۲
- ۴ سعیدی، سینا، حاجی حسینی، حجت اله، سعیدی، صبا. (۱۳۹۲): بررسی عوامل موثر بر نقض قانون حق نشر توسط کاربران اینترنت، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری. ۵۲_۶۱
- ۵ صالحی، محمد_مهاعدات و توافق نامه های بین المللی.
- ۶ صفایی، سید حسین. دوره مقدماتی حقوق مدنی. جلد اول: اشخاص و اموال. چاپ دوم تهران: نشر میزان ۱۳۸۲
- ۷ کاتوزیان، ناصر. دوره مقدماتی حقوق مدنی: اموال و مالکیت. چاپ هفتم تهران: نشر میزان ۱۳۸۲
- ۸ عباسی، محمود، معین اسلام اکرمی، فروزان، (۱۳۹۴) جایگاه ایران در حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری.
- ۹ ماهرخ مقدم، مزده، حقوق مالکیت معنوی در ارتباطات فرهنگی و اجتماعی امروز ایران با رویکردی به سازمان تجارت جهانی.
- ۱۰ احمدزاده، تحلیلی در مبانی مشروعیت مالکیت فکری، ۱۳۹۵ ش